

Dr Teresa Mielnik

Lublin

ZADANIA WYCHOWANIA I TREŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W OKRESIE PRZEMIAN

W warunkach szybkiego rozwoju gospodarczego i społeczno-kulturalnego współczesnych społeczeństw z różnych względów wzrasta znaczenie obszaru edukacyjnego. W związku z tym rozważane są problemy związane z szeroko pojmowanym wychowaniem, stanowiące przedmiot licznych kontrowersji, polemik, modernizacji, bądź reformowania systemów edukacyjnych w poszczególnych regionach świata i krajach. Zauważalne są również przyjmowane w skali globalnej różne przesłanki i koncepcje edukacji, które optymalnie sprostająby obecnym i przyszłościowym zadaniom cywilizacyjnym.

Wiadome jest, iż w czasach współczesnych nie wystarczy wychowywać w sposób li tylko adaptacyjny do cywilizacyjnych warunków życia. Dominuje raczej stanowisko, że ośrodkową funkcją obecnego wychowania jest takie przygotowanie jednostek i społeczeństw, które posiadałyby umiejętność kierowania procesami rozwoju, w którym coraz wyższej rangi nabiera wykształcenie w zakresie intelektualnym i moralnym¹.

Chodzi także o takie układy cech, które umożliwiłyby adaptację do zmieniających się warunków życia, z drugiej zaś strony nieodzowne są głównie postawy innowacyjne i twórcze warunkujące formowanie pożądanych przeobrażeń samych ludzi oraz warunków ich życia.

Szczególne złożoność i obszerność zakresowa treści edukacyjnych powoduje, że we współczesnym wychowaniu można wyodrębnić warstwy wzajemnie uzupełniające się, ale zawierające też antynomie².

Warstwa pierwsza, najobszerniejsza, realizowana jest w różnych podsystemach edukacyjnych. Treściowo owa warstwa stanowi wychowanie trady-

cyjne obejmujące ukształtowane historycznie szeroko ujmowane wartości rozwoju kulturalnego społeczeństw, toteż modernizowana jest ona dość selektywnie i częściowo.

Druga zaś warstwa zawiera i realizuje potrzeby nowoczesności i perspektywiczne, związane głównie z postępem naukowo-technicznym. Jej realizacja zmierza do przygotowania jednostek w zakresie nowoczesnej pracy i do nowoczesnej organizacji życia społecznego w ramach podejmowanych przez nie ról.

Natomiast trzecia warstwa wynika z zagrożeń współczesnej cywilizacji, chociażby np. ekologicznych, militarnych, politycznych, drastycznych opóźnień cywilizacyjnych i oświatowych poszczególnych regionów czy krajów świata. Problematyka jej ma więc zasięg globalny i wymaga powszechnej mobilizacji do likwidowania klęsk i zagrożeń - musi być więc uwzględniona też w wychowaniu.

Słuszne wydaje się stanowisko, iż zarysowane wyżej obszary treści powinny być ujmowane całościowo we współczesnych systemach edukacyjnych, lecz dobrane w takim układzie programowo-realizacyjnym, który odpowiadałby zmieniającym się określonym potrzebom społeczno-gospodarczym wraz z uwzględnieniem perspektyw ich przemian. Przy takiej koncepcji układu treści edukacji nie wystarczy tradycyjne doskonalenie programów, ale niezbędne jest holistyczne ich hierarchiczne uporządkowanie z zaakcentowaniem treści dominujących i uzupełniających ze względu na stopień ich ważności w formowaniu jednostek i zmieniaaniu społeczeństwa. Taki program przemian treści edukacyjnych opracowała w 1984 roku Rada Europy wyodrębniając cztery główne zadania, które mogły respektować należące do niej kraje, niezależnie od występujących różnic w programach ich szkolnictwa.³

Można zatem wnosić, że omawiane podejście do doboru i układu treści edukacji, chociaż trudniejsze niż tradycyjne, jest obecnie jedynie zasadne. Zmieniające się bowiem w naszym kraju założenia ustrojowe i gospodarcze implikują potrzebę przebudowy organizacyjno-programowej systemu edukacyjnego, którego realizacja stanowiłaby istotny czynnik w postępowych przemianach. Tym bardziej owa przebudowa jest nieodzowna, że w czasach obecnego przełomu po raz kolejny w naszej historii spuścizną poprzedniego okresu jest duże opóźnienie cywilizacyjne, kryzys gospodarczy, zagrożenia

ekologiczne i inne niekorzystne układy zjawisk z życia społecznym. Konieczne jest więc zreformowanie systemu edukacyjnego, aby stanowił on skuteczny instrument postępu naukowo-technicznego oraz gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

W kontekście zarysowanej, znanej zresztą powszechnie sytuacji - oprócz znaczenia w wymiarze uniwersalnym we współczesności - niemal priorytetową pozycję w treściach edukacyjnych w naszym kraju zajmować powinna wymieniona wcześniej druga warstwa wychowania, związana z przygotowaniem jednostek do nowoczesnej pracy, której konsekwentna realizacja, wspólnie z innymi treściami oraz odpowiednimi społeczno-gospodarczymi działaniami, umożliwiłaby perspektywnie rozwój zbliżający nas do poziomu współczesnej cywilizacji. Znaczącą natomiast część realizacji treści owej warstwy może i powinno podjąć zreformowanie kształcenia, w tym szkolnictwo zawodowe. Słusznie bowiem stwierdza J. Miąso "iż poziom oświaty, w tym również zasięg kształcenia zawodowego, zależny jest od stopnia rozwoju gospodarczego, który niejako wymusza postęp w dziedzinie oświaty, przekształcając go z kolei w ważny czynnik wzrostu ekonomicznego i cywilizacyjnego"⁴.

W związku z powyższym za W. Okoniem i innymi autorami można powtórzyć "iż zasadniczym kręgiem tematycznym obecnego wychowania w naszym kraju powinna być "praca i jej spożytkowanie". Ponieważ w krajach wysoko rozwiniętych zachodzą przemiany świadczące o coraz większym docenianiu pracy jako czynnika kształtującego osobowość młodych ludzi i przygotowującego ich do życia⁵, mając też na uwadze jej instrumentalną wartość.

Można tutaj podkreślić, iż w polskiej tradycji szkolnictwa zawodowego mamy znaczące jego osiągnięcia związane z wychowaniem i z postępowaniem społeczno-gospodarczym kraju. Szkoły zawodowe np. w okresie międzywojennym nie były instytucjami tylko przygotowującymi specjalistów w różnych działach gospodarki, lecz przede wszystkim były instytucjami wychowawczymi stosującymi różnorodne działania edukacyjne. Najważniejszym środkiem wychowawczym była w nich praca - zmierzano zaś do kształtowania kultury pracy i życia codziennego, postaw innowacyjnych oraz formowania etosu zawodowego. Również wpajano szacunek do miejsca i środowiska pracy, a

także poczucie odpowiedzialności za wykonywaną pracę⁶. Ważne jest przy tym, iż owe zarysowane wyniki w przygotowaniu zawodowym absolwentów ówczesne szkoły rzeczywiście osiągały. Ilustracją tegoż mogą być nieomal współcześnie zauważalne właściwości nielicznych już rzemieślników wykształconych w omawianym okresie, którzy nawet obecnie wykonywali swoją pracę zawodową starannie, z godnością i dumą.

Mając na uwadze dobre własne tradycje, a zwłaszcza priorytetowe aktualne i perspektywiczne potrzeby naszego kraju, chodzi o wychowanie w systemie kształcenia zawodowego takich wysoko kwalifikowanych kadr, - które - po okresie zauroczenia w krajach zachodnich taśmą produkcyjną i przyuczeniem robotników do prostej jej obsługi - nabierają coraz, większego znaczenia nawet w światowych renomowanych koncernach⁷.

Należy zatem żywić przekonanie, że obecnie problematyka pracy i kształcenia zawodowego, ze względu na wartość tego obszaru w wychowaniu i w życiu gospodarczym, będzie w porę dostrzeżona w ośrodkach decyzyjnych, zajmując należną jej rangę w zreformowanym systemie edukacyjnym wspomagającym postępowe przemiany społeczno-gospodarcze.

PRZYPISY

- ¹ Edukacja narodowym priorytetem. Raport o stanie i kierunkach rozwoju edukacji narodowej w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Warszawa 1989 s. 20
- ² B. Suchodolski: Wychowanie jako naprawa ludzkiego świata. W: Konferencja naukowa: Oświata i wychowanie w okresie cywilizacyjnego przełomu. 8-9.XII.1986
- ³ W. Okoń: Przemiany treści edukacji w perspektywie roku 2000. W: Konferencja ... j.w.
- ⁴ J. Miąso: Szkoły zawodowe w Polsce w latach 1918-1939. Warszawa 1988 s. 145
- ⁵ W. Okoń: Przemiany treści edukacji ... op.cit.; Zob. też prace: T. Nowackiego, J. Szaniawskiego, Z. Wiatrowskiego i innych autorów
- ⁶ J. Miąso: Szkoły zawodowe w Polsce ... op.cit., s. 281
- ⁷ Z. Wiatrowski: Nauczyciel Szkoły Zawodowej. Dawnej - dziś - jutro. Bydgoszcz 1990 s. 194-195